
KRÓNIKA

AZ ALKOTÓK GYÜLÉSE. Kedves Kollégák,* mindannyiunk számára ismeretes öngazgatói szocialista társadalmunknak az a törekvése, hogy *a dolgozó ember, a közvetlen termelő az anyagi javak elosztásában is elfoglalja az őt megillető helyet.* És nemcsak ott, hanem hogy ezáltal lehetősége legyen a társadalmi viszonyok közvetlenebb irányítására, meghatározására.

Az itt egybegyűlt alkotókat is azért hívtuk össze, hogy szervezeten és hatékonyan bekapcsolódjanak Könyvkiadásunk ügyes-bajos dolgaiba. Hogy közvetlenebbül legyenek informálva, és ezáltal lehetőségük legyen azokra a jogokra, amelyekre rászolgáltak mint közvetlen termelők, akik munkájukat *itt társítják.*

Tehát az első és legfontosabb jogformáló tényező az *alkotó munkája,* amellyel hozzájárul a Könyvkiadó társadalmi feladatainak megvalósításához, ami által az itt dolgozó emberek megvalósítják alkotmányos jogaikat.

Hogy az alkotó élhessen alkotmányos jogaival, akár csak a más ágazatok dolgozója — arra van szükség, hogy erre lehetősége is legyen. Hogy ne csak tanácsadó szerepe legyen a könyvkiadásban, hanem hogy jogait képviselni is tudja — elengedhetetlen a továbbiakban, hogy bekapcsolódjon a Könyvkiadó TMASZ öngazgatásába.

Egyszóval fontosnak tartjuk, hogy *szervezeti formát nyerjen az Alkotók Gyűlése.* Hogy konstituálódjon mint öngazgatói forma, amely meghatároz-

za illetékességét, hatáskörét, jogait és kötelezettségeit.

Az így megszervezett Alkotók Gyűlése közvetlenebbül is bekapcsolódhat az itt folyó munkába. Természetesen számos kérdés merül fel megválaszolásra. A mi pillanatnyi feladatunk sem az, hogy ezekre itt, azon nyomban választ és megoldást is adjunk, hanem az, hogy számba vegyük és az elkövetkező munkánk folyamán lépésről lépésre végrehajtsuk.

Már a tegnapi Írók Aktíváján is számos kérdés, több dilemma merült fel, de egy sem olyan jellegű, amely megkérdőjelezte volna ennek az öngazgatói szervnek a létrehozását, inkább arról tanúskodott, hogy mennyi munka és feladat áll előttünk.

Minderről itt is szólni kell, és hiszem, hogy az elvtársak el is mondják véleményüket. Az sem kétséges, hogy eddigi tapasztalataink alapján, s amint az alkotmány és a pártdokumentumaink előíranyozták, indokolt egy ilyen öngazgatói testület létrehozása.

Erről tanúskodik a gyakorlat és ennek követelményei.

FEHÉR Kálmán

DAL A FÖLDEMRŐL. Ma esti találkozóinkra* készülődve, el-eltöprengtem afölött, hogyan is tudnám méltóképpen bemutatni felszabadulás utáni

* Elhangzott a Szabadkai Népszínház Irodalmi és kísérleti színpadának január 20-án Dal a földemről címmel megtartott irodalmi estjén. A műsor: Gál László: Hegy és költő, Thurzó Lajos: Nyári és alatt, Fehér Ferenc: Bácskai táj, Pap József: Tisza, Koncz István:

* Elhangzott Újvidéken 1976. január 15-én az Alkotók Gyűlésének alakuló értekezletén.

költészetünket. Szerény kritikusi tevékenységem során ugyanis nemegyszer kellett döbennem, hogy egy-egy költői alkotás majdsaknem megoldhatatlan feladatok elé állítja a műelemzőt, hiszen bármily ügyes párhuzamokat von is s bármekkora hozzáértéssel és alázattal kutatja a szerkezeti elemek kapcsolódásának és működésének törvényeit, sohasem érheti el azt a teljességet, amely előítéletekbe és preconcepciókba nem szorítható módon a vers belső végtelenjéből árad. S ha egyetlen időálló költemény ennyire próbára teszi a kritikust, akkor nyilvánvaló, hogy valamely életmű vagy éppen költészet értékelése még több részletet, lényeges alkotóelemet, árnyalatot hagy nyugtalanító homályban. Éppen ezért nem is törekszem arra, hogy szerztegázóan bemutassam költőinket, inkább tudatosan vállalom az elnagyolást, a foghíjas vázlatkészítést, természetesen abban a reményben, hogy az ily módon kialakuló kép átmenetileg mégiscsak kikapcsol majd bennünket a mindennapokból, s szabaddá teszi az utat az elhangzó költemények minél teljesebb befogadása előtt.

A több évszázados múltra visszatekintő irodalmakban olykor nyom nélkül elrepül néhány évtized, ám a jugoszláviai magyar irodalom a felszabadelés óta eltelt harminc esztendő alatt a szó szoros értelmében megújódott, s olyan

A szép Tisza és más, Brasnó István: Ház, Pap József: Élő táj, Fehér Ferenc: Pannon téli zsoldár, Zákány Antal: Le a mélybe, Ács Károly: Tűzpróba, Fehér Kálmán: Huszonhatodik panasz, Gulyás József: Közel a félelemhez, Domonkos István: József Attila, Tolnai Ottó: Kodály, Gál László: Szó a szélben, Laták István: Krumplivirág, Domonkos István: A költőkről, Tolnai Ottó: Doreen 2, Koncz István: Egérút, Fehér Kálmán: Padé 1968 augusztusa, Gulyás József: Forró utakra készen, Domonkos István: Kormányeltörésben, Gál László: Dal a földemről. Előadták: Albert Mária, Abraham Irén, Árok Ferenc, Jónás Gabriella, Korica Miklós és Sebestyén Tibor.

kivételes értékekkel ajándékozott meg bennünket, amilyenekről a két háború között aligha álmodott valaki is ezen a tájon.

Az indulás azonban korántsem volt könnyű: költőink jó részét elsodorta a háború, a túlélőknek az újjáépítés lázában a mindenre szerezhető válniuk, ezenfelül pedig a zsdanovi dogmák is hátráltatták eleinte az alkotómunka kibontakozását. A negyvenes évek második felében költőink jórészt a „társadalmi megrendelés”, a „korporancs” szellemében verseltek, közérthető gondolati képleteket váltogatva és mit sem törődve azzal, hogy egy-egy alkotásnak nem a nagyhangú általánosságok adják meg a művészi erőt és maradandóságot, hanem mindenkor a nyelv megszervezésének módja. Verselésük az élet könnyed leegyszerűsítésével azt sugallta, hogy a világeremtés voltaképpen befejeződött, semmi másra nincs immár szükség, csak szorgos kezekre, s az ígért földje máris valóssá válik; kilúgozta az emberből az individuális magatartás csíráját is, az élet egyéni átélése helyett a nyájéletre ösztönözött, s a maga módján és erejéből kerékkötőjévé lett mindennemű művészeti fejlődésnek. Taszító ereje oly nagy volt, hogy a néhány évvel később fellépett fiatal költők száznyolcvan fokban fordultak el mindattól, ami társadalmi valóságunk egészének kérdéseit illette, s egy költőibb költészet megteremtésén fáradozva, szigetet választottak maguknak, melynek megéneklése nem ütközött külső akadályokba.

A befelé fordulással, a lírai bensőségesség újralfedezésével költészetünk nem pusztán témáiban, de eszközeiben is gazdagodott, mégpedig teljesen függetlenül attól, hogy ki merre haladt. Egyesek a hangulatlíra eszményére esküdtek, mások a tőprengő gondolatiság felé vették útjukat, megint mások pedig, ha egyelőre háttérbe szorulva és észrevételenül is, egy modernebb hang-

vétellel próbálkoztak. E viszonylag változatos, több irányban tájékozódó líra azonban az ötvenes években nem hozott igazán kimagasló eredményeket, mivel nélkülözte a mindenkori nagy költészetek egyik fontos sajátosságát: nem lélegzett együtt a korrall. Természetesen nem arra gondolok itt, hogy közvetlenül kellett volna reagálnia a társadalmi történésekre, hanem arra, hogy mindennél fontosabb lett volna, ha az emberi lét ellentmondásai alapvető élményévé válnak, hiszen ez az élmény egyensúlybontó, kizökkentő, a kifulladásig ellenállásra és cselekvésre ösztönző — következképpen igazán nagy művek nélküle korunkban aligha is születhetnek.

Költőink azonban az inercia törvénye szerint megmaradtak megkezdett pályájukon, s nem vették észre, hogy költészetük, mely vitathatatlanul úttörő szerepet játszott a műszak felszabadításában, egyre inkább mellékvágányra jut. Nemcsak országszerte, Vajdaságban is jelei mutatkoztak már egy új szellemi légkörnek, amikor ők még mindig a szigetet óvták, s mivel ellenpólusuk még nem alakult ki, átmenetileg megtorpant költészetük kedvező feltételeket teremtett az úgynevezett „ibolyaszínű” verselés elburjánzásához, divattá növéskéhez. Nem véletlen, hogy a modoros magány és jószág költészete éppen ebben az időben, a hatvanas évek elején, valósággal elárasztotta irodalmunkat.

A sápadt idillnek a Symposion köré csoportosult fiatalok költészete vetett véget. Lázadón, tagadó gesztusokkal robbantak be irodalmunk hétköznapijaiba, hogy aztán az általános megrokkonyódás csillapultával kiépítsék a maguk teljesebb értékű, ízig-vérig modern költői világát, amelyben hitelesen szólal meg a huszadik századi ember zaklatott, válságokkal és félelmekkel teli életének megannyi problémája. Megtagadták, igaz, a hagyományos

költői szépséget, ám ellentmondásos, nemegyszer homályos és nehezen megközelíthető műveik egyértelműen arról tanúskodnak, hogy irodalmunkban mind ez ideig ők lelték meg a legértényesebb választ a lét kihívásaira.

Nem várt költői kiteljesedésükkel párhuzamosan, de tőle nem egészen függetlenül, néhány ritkán jelentkező költőnk ismét megszólalt, néhányan újra megtalálták igazi hangjukat, s volt, aki több évi versírás után ekkor jutott el az első jelentős művekig. Napjainkban pedig örömmel tapasztalhatjuk, hogy a Symposion-nemzedék után fellépett tehetséges fiatalok egy új, „klasszicizáló” költészeteszmény követésére is vállalkoznak mind nagyobb figyelmet érdemlő verseikben, legszembizonyoságaként annak, hogy irodalmuk, mint minden igazán szabad irodalom, nem túri meg egyetlen ízlés egyeduralmát sem, hogy teljesen nyitott a jövő felé.

Válogatásom természetesen nem követi nyomon lépésről lépésre költészetünk eseményekben, váratlan fordulatokban, de eredményekben is gazdag harmincéves történetét, hiszen e keresztmetszet jóval több időt igényelne, mint amennyi rendelkezésünkre áll. Éppen ezért csak a jellegzetesnek tetsző erővonalak mentén haladhattam előre, egy olyan összképet igyekezve fölmutatni, amelyben az egymással ellentétes, sőt egymással perlekedő költői üzenetek egyaránt megférnek, mivelhogy a nyilvánvaló különbségek ellenére is az ihlet, az „anyaggyőző tiszta akarat” teremtő erejét sugározzák. A különféle törekvések és tájékozódások elengedhetetlen egységét pedig úgy próbáltam megadni, hogy minden egyes verstömbben a tiszta, nemes egyszerűség felől indultam el a mind összetettebb és zaklatottabb művek felé. Képletesen akár azt is mondhatnám, hogy a verseket a váratlan nyári záporok első dús csöppjének vagy a lepergő könny-

nek alakjába kívántam sűríteni, olyan formába tehát, mely zuhanni vágyik.

Kísér'ék szeretettel e fölemelő, súlyos zuhanást.

Utasi Csaba

BEHOZATALI KÖNYV — KÖZÖNSÉGES ÁRUCIKK. Az UNESCO egyik alapokmánya többek között kimondja, hogy a könyvet az országok közötti forgalomban vámmentessé kell tenni. A tagállamok többsége tiszteletben is tartja az alapokmányt. Sajnos, mi azok közé a kevesek közé tartozunk, akik megfélemezünk erről az egyezményről. A legújabb vámtörvény pedig nemcsak hogy nem törli a kalózámat, hanem a könyvet a közönséges áru szintjére fokozza le — írja nem kis felháborodással napilapunkban Dancsó Jenő, a Forum könyvterjesztő osztályának vezetője.

A cikkíró a továbbiakban elmondja, hogy az eddigi „vámmentesség” a behozatali könyvet 140%-kal drágította, mert a vámhatóságok ekkora „kezelési költséget” számítottak föl. Az újívdéki Forum esetében ez évi 300 000 dinárt jelentett. A könyvbehozattal foglalkozó vállalatok többször is kérték az álcázott vám törlését, de ahelyett, hogy rendezték volna a helyzetet, a Szövetségi Végrehajtó Tanács a könyvet közönséges kereskedelmi áruvá nyilvánította, s most még nagyobb vámot vet ki rá.

Az említett cikk figyelmeztet arra, hogy a törvényhozó figyelmen kívül hagyta a JKSZ KB Elnöksége Végrehajtó Bizottságának múlt év júniusi tanácskozásán hozott határozatát, miszerint a könyv kivételes társadalmi jelentőségű áru, s ezért előnyöket kell élveznie. Azt sem vették figyelembe, hogy ezzel az intézkedéssel elsősorban és legérzékenyebben a nemzetiségi könyvellátást sújtják.

— Tudvalevő, hogy a nemzetiségeknek alkotmány adta joguk van a mű-

velődésre, mégpedig anyanyelvükön, beleértve a könyv széles választékának használatát is — írja Dancsó. Mivel az aránylag kis lélekszám miatt nem lenne célszerű és nincs is lehetőség minden könyvet saját erővel kiadni, behozattal kell pótolni a kiadói tevékenységet... Helytelen lenne a művelődni vágyó nemzetiségi olvasót vámmilletékekkel büntetni.

A belgrádi NIN is terjedelmes kommentárban foglalkozik e nem kis felháborodást keltett intézkedéssel, arra alapozva, hogy az SZVT határozata nem egyeztethető össze a JKSZ-nak 1985-ig szóló hosszú lejáratú fejlesztési tervének célkitűzéseivel. Az új vámmilletékek bevezetése miatt a köztársasági és tartományi művelődésügyi titkárok is szót emeltek, minekután a behozatali könyv ügye a Szövetségi Képviselőház elé került.

SÁFRÁNY IMRE ÉS BOGOMIL KARLAVARIS A NAGYAPÁTI KUKAC PÉTER-DÍJ NYERTESE. Az 1975-ös Nagyapáti Kukac Péter Képzőművészeti Díjat ezúttal Sáfrány Imrénének és Bogomil Karlavarisnak ítélték oda. Mindketten a vajdasági képzőművészet, a képzőművészeti nevelés és a képzőművészeti kultúra fejlesztése és népszerűsítése terén elért eredményeikért érdemelték ki ezt az elismerést.

Ács József kritikus méltatásában Sáfrányról megállapítja, hogy „1950-től, a művészeti szabadság első pillanatától kezdve kivette részét a modern művészet háború utáni újjászületésében. A merészség, a spontán és színes kifejezőmód szükséges volt az akkori művészeti élet indulásához. Huszonöt év után úgy mondjuk, hogy nem volt az akadémiai örökség és a leíró, adatszzerű, kicsinyes utánzás súlyával terhelt. Sáfrány munkáiban természetes, elfogulatlan öröm és életkedv nyilvánul meg, bátor, ugyanakkor lírai melegség